

Čitateljske navike i interesi postmilenijske generacije

Momčilović, Sandra

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:977726>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij informatologije

Sandra Momčilović

**Čitalačke navike i interesi postmilenijske
generacije**

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Jelena Lakuš

Komentor: dr. sc. Snježana Stanarević Katavić

Osijek, 2018.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za informacijske znanosti

Jednopedmetni studij informatologije

Sandra Momčilović

**Čitalačke navike i interesi postmilenijske
generacije**

Završni rad

Znanstveno područje: Društvene znanosti, polje informacijske i komunikacijske
znanosti, grana knjižničarstvo

Mentor: izv. prof. dr. sc. Jelena Lakuš

Komentor: dr. sc. Snježana Stanarević Katavić

Osijek, 2018.

Sažetak

Cilj ovoga rada jest predstaviti znanstvene i stručne radove o čitalačkim navikama i interesima postmilenijske generacije, odnosno mladih rođenih nakon 1993. godine. U prvom dijelu rada prikazuju se različite podjele generacija, pa tako i različito definiranje pripadnika postmilenijske generacije, kao i obilježja samih pripadnika navedene generacije. Opisana obilježja donose prikaz načina života postmilenijalaca te po čemu se oni razlikuju od ostalih generacija. Nadalje, u radu se definira što je čitanje i kako ono utječe na razvoj svake osobe od najranije dobi. Sukladno tome, u nastavku rada se govori o stvaranju i održavanju interesa za čitanje i knjige kod mladih. Budući da je postmilenijska generacija prva generacija koja ne poznaje svijet bez moderne tehnologije, važno je opisati i kako tehnologija utječe na čitanje, prvenstveno kod mladih. Nadalje, rad donosi uvid u čitalačke navike i interese postmilenijske generacije, utemeljen na istraživanjima provedenima među učenicima, budući da se većina postmilenijalaca trenutno školuje. Istraživanjima se dokazalo kako je unatoč novim tehnologijama, uređajima i trendovima čitanje u slobodno vrijeme relativno popularna aktivnost. Nadalje, kada se govori o čitalačkim interesima, postmilenijalci najviše čitaju prvenstveno poznate knjige za mlade koje se učestalo promoviraju i medijima. Zaključno, u radu se donose prijedlozi kako promovirati knjige i čitanje među mladima, kako bi se interes mladih za iste povećao.

Ključne riječi: postmilenijska generacija, generacija Z, čitalačke navike, čitalački interesi

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Postmilenijska generacija	2
2.1. Pripadnici postmilenijske generacije	2
2.2. Obilježja postmilenijske generacije	3
3. Čitanje iz užitka.....	6
4. Utjecaj tehnologije na čitanje kod mladih.....	7
5. Čitalačke navike postmilenijske generacije	9
6. Čitalački interesi postmilenijske generacije.....	13
7. Promocija čitanja kod mladih.....	16
8. Zaključak.....	19
Literatura	21

1. Uvod

Postmilenijska generacija, kao peta generacija po redu posjeduje niz novih obilježja i navika u obrazovanju, poslovanju i radu te u provođenju slobodnog vremena. Budući da samo ime generacije još nije definirano, najčešće se nazivaju postmilenijalcima budući da su sljedeća u redu generacija nakon milenijalaca. Također čest naziv za navedenu populaciju jest generacija Z, dok su druge inačice generacija 2020, digitalni urođenici, net generacija, iGeneracija, te drugi. U ovom radu koristit će se naziv postmilenijska generacija. Cilj ovoga rada jest na početku definirati tko su pripadnici postmilenijske generacije te koja su njihova obilježja. Također, utvrđuje se definicija čitanja te se opisuju promjene u čitanju uzrokovane pojavom i razvojem novih tehnologija, kao i načini stvaranja i održavanja interesa za čitanje kod mladih. Nadalje, opisuju se čitalačke navike postmilenijske generacije, i promjene istih u usporedbi s drugim generacijama te zastupljenost čitanja među postmilenijalcima, prvenstveno u slobodno vrijeme. Istovremeno, rad donosi zaključke na temelju više istraživanja kada se govori o omiljenim i popularnim žanrovima knjiga kod mladih danas. Zaključno, u radu se donose prijedlozi za promociju čitanja kod mladih danas.

Razumijevanje čitalačkih navika i interesa mladih važno je kako bi se u kontekstu čitanja općenito, te čitanja iz užitka moglo utemeljiti kvalitetan odnos i dobru komunikaciju s mladima. Takvo razumijevanje važno je za roditelje, nastavnike i druge stručnjake koji rade s mladima te za kreatore obrazovnih politika. Također, znanje o čitalačkim navikama i interesima važno je i za knjižničare kako bi mogli mladima ponuditi što ih zanima te ih usmjeriti na tražene i željene teme i knjige.

2. Postmilenijska generacija

2.1. Pripadnici postmilenijske generacije

Generacija se definira kao skup povijesnih događaja i srodnih pojava koje stvaraju poseban generacijski jaz, te identifikacija same generacije zahtijeva neki oblik društvene povezanosti zajedničkim događajima ili kulturnim fenomenima.¹ Postmilenijskoj generaciji ili generaciji Z, što je najčešći naziv za ovu generaciju pripadaju osobe rođene nakon 1993. godine. Ipak, kako se za postmilenijsku generaciju koriste različiti nazivi, isti je slučaj i s drugim, starijim generacijama, kao i samim podjelama generacija prema godinama rođenja. Sukladno tome, autorica D. Rothman navodi kako danas postoji pet generacija: *veterani*, rođeni između 1925. i 1944. godine, *baby boomeri*, rođeni između 1945. i 1964. godine, *generacija X*, rođeni između 1965. i 1980. godine, *generacija Y*, rođeni između 1981. i 199. godine te *generacija Z*, odnosno postmilenijska generacija čiji su pripadnici rođeni između 1995. i 2010. godine.² Jones, Jo i Martin postmilenijsku generaciju nazivaju *generacija Z* ili takozvana *New Silent Generation* te navode kako su njeni pripadnici osobe rođene nakon 2000./2003. godine.³ Nadalje, S. Puiu navodi zaključke kako autori definiraju postmilenijsku generaciju prema godini rođenja i te odrednice variraju od početka 1990.-ih godina, sredine 1990. godine i početka 2000.-ih godina.⁴ Također, naknadno se prema nekim autorima milenijske generacije dijele u tri skupine: stariji milenijalci, gdje pripadaju osobe između 31 i 35 godina; mladih milenijalci, u dobi od 26 do 30 godina; te *generacija Z*, to jest osobe u dobi od 18 do 25 godina.⁵

Osim određenja pripadnosti generacijama prema godini rođenja, smatra se da se generaciju može definirati i prema tri čimbenika koji određuju pripadnike generacija točnije nego godine rođenja, ali su ti čimbenici povezani s dobi osoba. Prvi čimbenik jest percipirano članstvo, to jest samostalna percepcija članova u koju generaciju pripadaju koja započinje u

¹ Usp. Turner, Anthony. Generation Z: Technology and Social Interest. // *Journal of Individual Psychology*, 71 (2015), str. 103. URL: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=fba151f5-1c73-4a62-80f6-bc56c47b6205%40sessionmgr104> (2018-06-14)

² Usp. Rothman, Darla. A Tsunami of Learners Called Generation Z. str. 1. URL: http://mdle.net/Journal/A_Tsunami_of_Learners_Called_Generation_Z.pdf (2018-06-14)

³ Usp. Jones, Vicki; Jo, Jun Hyung; Martin, Philippe. Future Schools and How Technology can be used to support Millennial and Generation-Z Students.// ICUT 2007, 1st International Conference of Ubiquitous Information Technology. str 886. URL: http://www.webkb.org/doc/papers/icut07/icut07_JonesJoMartin.pdf (2018-06-14)

⁴ Usp. Puiu, Silvia. Generation Z – a new type of consumers. // *Young Economists Journal / Revista Tinerilor Economisti*. 13, 27 (2016), str. 67- 78. URL: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=ec7e6bf7-c101-4502-a754-1a534bbaa015%40sessionmgr4009> (2018-06-16)

⁵Usp. Florentine, Sharon. Everything you need to know about Gen Z. // CIO (13284045), 2018, str. 6. URL: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=5&sid=2728e178-9c1c-4cba-a748-074d3db3801f%40sessionmgr120&bdata=Jmxhbmc9aHlmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#AN=130257066&db=bth> (2018-06-20)

adolescenciji te postaje potpuna u odrasloj dobi. Drugi čimbenik su zajednička uvjerenja i ponašanje, odnosno stavovi prema obitelji, privatnom životu, karijeri, politici, vjeri i slično, te ponašanja, odnosno donošenje odluka vezanih za posao, brak, djecu, zdravlje, kriminal te slično. Treći čimbenik se odnosi na zajedničko mjesto, to jest stanje u povijesti kao što su prekretnice u trendovima, te značajni događaji koji utječu na generaciju tijekom adolescencije ili mladosti.⁶

Problem pri definiranju pripadnika mlađih generacija javlja se kod generaliziranja budući da je različitost ponašanja, motivacije i navika dosta velika, što se događalo i u prijašnjim generacijama dok nisu postale homogene.⁷

2.2. Obilježja postmilenijske generacije

Pri definiranju pripadnika postmilenijske generacije dolazi do razilaženja mišljenja različitih autora, no pri definiranju obilježja postmilenijalaca mišljenja se poklapaju. Stavke po kojima se postmilenijska generacija razlikuje od ostalih generacija obuhvaćaju činjenice da ne poznaju svijet bez interneta, mobilnih uređaja i računala te sukladno tome naviknuti su na neprestanu komunikaciju putem društvenih mreža ili mobilnih uređaja kao i na dostupnost informacija koje pronalaze putem interneta. Ipak, nedostatak takvih navika jest manjak kritičkog mišljenja za vrednovanje informacija i izvora. Također, obzirom na navedene navike, pripadnici postmilenijske generacije nemaju toleranciju prema nedostupnosti digitalnih izvora te ne koriste ili koriste u znatno manjoj mjeri izvore i pomagala na koja su prijašnje generacije navikle, kao na primjer, tiskane novine, ručni sat, blok za bilješke i sl. Nadalje, razlikuju se ponašanja i preferencije kao što su radije gledanje videa nego čitanje članka, manje korištenje e- maila te pregledavanje knjiga putem interneta bez dolaska u knjižnicu.⁸ Također, za postmilenijsku generaciju se smatra da je prva globalna generacija budući da velika većina pripadnika voli sličnu ili istu hranu, modu i mjesta. Globalizacija je vidljiva i iz povezanosti putem interneta i društvenih mreža kao i iz korištenja riječi i izraza koji nisu poznati starijim generacijama. Zbog navike korištenja interneta od najranije dobi, postmilenijalci se koriste kratkim, aktualnim informacijama u stvarnom vremenu popraćenim slikama.⁹ Pripadnici postmilenijske generacije smatraju se zrelima i realističnima te su fokusirani na budućnost, žele raditi za uspjeh i potiču

⁶ Usp. Törőcsik, Mária; Szűcs, Krisztián; Kehl, Dániel. How Generations Think: Research on Generation Z. //Acta Universitatis Sapientiae, Communicatio, 1 (2014) str. 25. URL: <http://www.acta.sapientia.ro/acta-comm/C1/comm1-3.pdf> (2018-06-16)

⁷ Usp. Isto, str. 29.

⁸ Usp. Rothman, D. Nav. dj., str. 3.

⁹Usp. Törőcsik, M; Szűcs, K.; Kehl, D. Nav. dj., str. 30.

zajedništvo bez obzira na rasu i spol.¹⁰ Nadalje, smatra se kako nemaju jaku povezanost s obitelji, inteligentni su, no emocionalna inteligencija nije im visoko razvijena, karakteristično je istodobno obavljanje više zadataka, a osobnost im postaje narcisoidnija. Mišljenje vršnjaka je precijenjeno i postaje najvažnije, te je dominantno vizualno razmišljanje zbog čega nedostaje mašte i kreativnosti, te je vidljiv utjecaj društvenih mreža i na osnovne potrebe (na primjer spavanje), a zbog medija uzori postaju poznate osobe.¹¹ Ipak, za pripadnike postmilenijske generacije se smatra da su najsamopouzdanija, najviše društveno osviještena i poduzetnička generacija našeg vremena.¹²

Također, postmilenijska generacija se može karakterizirati pomoću četiri trenda:

1. usmjerenost na inovacije, odnosno praćenje pojava novih stvari te želja za isprobavanjem novoga
2. ugodnost tijekom korištenja novih proizvoda, odnosno želja za mogućnostima korištenja novih proizvoda bez straha u vezi privatnih podataka korisnika
3. sigurnost ili želja za osjećajem sigurnosti, koje se ostvaruje življenjem određenim životnim stilom
4. bježanje od današnjeg stresa i pritiska, ostvaruje se okretanjem igranju igrice ili provođenjem vremena na internetu u kontaktu s prijateljima.¹³

Kada se govori o ciljevima aktivnosti u koje su mladi uključeni tijekom slobodnog vremena, one se dijele na aktivnosti čiji je primarni cilj zabava i opuštanje te aktivnosti koje pružaju priliku za istraživanje vlastitih interesa, talenata i kompetencija, zbog čega se te aktivnosti vežu s razvojem identiteta. Također, razlikuju se aktivnosti usmjerene na postignuće i aktivnosti usmjerene na društvenu interakciju.¹⁴ Prema istraživanju provedenom 2017. godine čiji su ispitanici bili srednjoškolci, čitanje iz zadovoljstva kao aktivnost u slobodno vrijeme odabire tek 13,8% učenika, što je značajno manji postotak od gledanja filmova i zabavnih emisija (73,6%) te slušanja glazbe (29,2%).¹⁵ Slični su rezultati dobiveni i u istraživanju Z. Zasacke iz 2014. godine, gdje se pri ispitivanju provođenja slobodnog vremena srednjoškolaca, to jest pripadnika postmilenijske generacije, zaključilo kako većina provodi slobodno vrijeme

¹⁰ Usp. Generation Z: Teaching and relating to the next generation. Str. 10 . URL:

<https://www.pace.edu/sites/default/files/files/faculty-center/teaching-generation-z.pdf> (2018-06-16)

¹¹ Usp. Csobanka, Zsuzsa Emese. The Z Generation. // Acta Technologica Dubnicae 6, 2 (2016), str. 69. URL: <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/atd.2016.6.issue-2/atd-2016-0012/atd-2016-0012.pdf> (2018-06-16)

¹² Usp. F., Sharon. Nav. dj., str. 6.

¹³ Usp. Puiu, S. Nav. dj., str. 70.

¹⁴ Usp. Pešić, Jelena; Videnović, Marina. Leisure from the youth perspective: A qualitative analysis of high school students' time diary. // Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja, Beograd: Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, 2017. str. 315. URL: <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0579-6431/2017/0579-64311702314P.pdf> (2018-06-18)

¹⁵ Usp. Isto, str. 319.

slušajući glazbu, gledajući televiziju ili koristeći računala. Također, 78% učenika redovito provodi slobodno vrijeme družeći se sa prijateljima (najmanje jednom tjedno), a 79% troši slobodno vrijeme na svoje hobije ili sport.¹⁶ Prema istraživanju iz 2016. godine autorice S. Puiu, čiji je uzorak činilo 111 mladih koju pripadaju postmilenijskoj generaciji, 61,3% mladih je odgovorilo kako slobodno vrijeme provode družeći se s prijateljima ili s obitelji, dok je 52,3% mladih odgovorilo kako vole putovati u slobodno vrijeme. Nadalje, 33,3% je odgovorilo kako u slobodno vrijeme vole čitati, 25,2% odabire gledanje televizije te 23,4% preferira provođenje slobodnog vremena na internetu.¹⁷

¹⁶ Usp. Zasacka, Zofia. Teenagers and books – from daily reading to avoidance. // Edukacija, 6, 131 (2014), str. 70. URL: <http://www.edukacja.ibe.edu.pl/images/numery/2014/6-5-zasacka-teenagers-and-books.pdf> (2018-06-18)

¹⁷ Usp. Puiu, S. Nav. dj., str. 72.

3. Čitanje iz užitka

Čitanje iz užitka definira se kao čitanje koje odabiremo kao aktivnost u slobodno vrijeme očekujući zadovoljstvo koje ćemo dobiti činom čitanja. Također, odnosi se i na čitanje koje smo započeli zbog tuđih zahtjeva, no nastavili smo zbog vlastitog interesa. Čitanje iz užitka uključuje tekstove koje odražavaju osobne izbore te se ti tekstovi čitaju u vrijeme i na mjestu koje nama odgovara. Dakle, čitanje iz užitka se može definirati kao interpretativna aktivnost koju oblikuje prvenstveno čitatelj svojim očekivanjima i iskustvima.¹⁸ Kao i druga iskustva, čitanje može imati pozitivan ili negativan učinak na čitatelja ovisno o izboru građe za čitanje, te bi se iskustvom čitanja trebalo težiti i izgradnji pozitivnih stavova, ideala i uvažavanja. U tom smislu čitanje pomaže u stvaranju i razvoju stabilne osobnosti.¹⁹ Navika čitanja bez obzira na vrstu djela ima velik broj pozitivnih učinaka kao što su poboljšanje razumijevanja teksta i gramatike, širina rječnika, poboljšanje vještina čitanja i pisanja te stvaranje navike čitanja iz zadovoljstva.²⁰ Također, smatra se kako čitanje povećava opće znanje, omogućuje bolje shvaćanje drugih kultura, potiče sudjelovanje u zajednici te daje bolji uvid u ljusku prirodu i odlučivanje.²¹ Budući da mlade osobe trebaju izgraditi svoju svijest i um, čitanje i knjige pomažu pri stjecanju stavova i društvenim prilagodabama, te pružaju zadovoljstvo i šire interes čitatelja, ali i potiču na razmišljanje. Nadalje, kao neke od važnih komponenti vještine čitanja navode se shvaćanje koncepata, shvaćanje strukture rečenica, predviđanje značenja sljedeće rečenice te čitanje nastavka teksta uz lako razumijevanje.²²

Ljubav prema čitanju razvija se u predškolskoj dobi te je važno rano poticanje čitanja kao ugodne svakodnevne aktivnosti. Sukladno tome, postoje opće tehnike za razvijanje sposobnosti čitanja i ljubavi prema čitanju kod djece i mladih, a one uključuju usmjeravanje i ohrabivanje od strane roditelja, motivaciju od strane nastavnika, utvrđivanje željenih hobija i interesa te prilagođavanje građe za čitanje, čestu upotrebu rječnika, svakodnevno čitanje novina, čitanje knjiga, posjet knjižnicama te pružanje kvalitetnog materijala za čitanje.²³

¹⁸ Usp. Clark, Christina; Rumbold, Kate. Reading for pleasure: A research overview. // National Literacy Trust (2006), str. 6. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED496343.pdf> (2018-08-02)

¹⁹Usp. Palani, K.K. promoting reading habits and creating literate society. // Journal of Arts, Science & Commerce 3, 2 (2012), str. 93. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/e57a/53d3465e19fd2e67a9c45c6f30a2fca0bfb0.pdf> (2018-07-11)

²⁰ Usp. Clark, C.; Rumbold, K. Nav. dj., str. 9.

²¹ Usp. Isto, str. 10.

²² Usp. Palani, K.K. Nav. dj. str. 93.

²³ Usp. Isto, str. 94.

4. Utjecaj tehnologije na čitanje kod mladih

Promjene u digitalnim tehnologijama promijenile su i shvaćanje pismenosti, te teksta samoga po sebi. Tradicionalno, tekst se definira kao napisane poruke i simboli u knjigama, magazinima i novinama.²⁴ Danas se pak tekst prepoznaje i definira kao puno više od pisanih riječi. Kako bi se definicija teksta u današnjem vremenu mogla proširiti, potrebno je shvatiti kako su mladi svjesni mogućnosti kombiniranja načina i medija za razmjenu poruka. Zbog toga se javlja i potreba razlikovanja pismenosti s kojom se mladi susreću u školi od pismenosti koja se svakodnevno prakticira van školskog okruženja. Način za premošćivanje takve neusklađenosti jest proširivanje vrsta tekstova s kojima se mladi susreću u školi, a u ovom slučaju to se odnosi na uključivanje elektroničkih knjiga u nastavu.²⁵

Tekst kakav vidimo na zaslonu računala čitateljima omogućuje kretanje kroz tekst prema vlastitim interesima, za razliku od teksta u tiskanim publikacijama gdje je unaprijed zadan linearni redoslijed kretanja. Dakle, tradicionalne tekstove svi čitatelji čitaju na jednak način (od prve do posljednje stranice), dok tekstove na zaslonima svaki čitatelj čita na svojstven način. Također, novo poimanje teksta promijenilo je i mogućnosti interakcije korisnika s istim, kao i granice između čitatelja i autora.²⁶ Nadalje, čitanje s ekrana najčešće je sporije od čitanja tiskanog materijala upravo zbog položaja uređaja te rezolucije ekrana.²⁷ Budući da je putem novih tehnologija uz čitanje moguće i pisanje, najčešće u obliku komentara, za današnje generacije mladih čitanje i pisanje bolje su povezani procesi nego kod starijih generacija.²⁸ Smatra se da je čitanje kod mladih danas, posebice u akademske svrhe, ugroženo navikama mladih koji komuniciraju najčešće samo kratkim porukama, te da se zbog toga smanjuje koncentracija i razumijevanje tijekom čitanja dugih tekstova. Također, navodi se kako zbog tehnologije danas mladi čitaju puno brže.²⁹ Razlog tomu je što pripadnici postmilenijske generacije čitaju manje od 20% teksta, to jest za svakih 100 riječi na stranici utroše 4,4 sekunde skenirajući tekst.³⁰ Ističe se i kako mladi danas mogu podijeliti pozornost između više izvora

²⁴ Usp. Larson, Lotta C. e-Reading and e-Responding: New Tools for the Next Generation of Readers. // *Journal of Adolescent & Adult Literacy* 53, 3 (2009), str. 255. URL: https://www.jstor.org/stable/25614554?seq=1#page_scan_tab_contents (2018-08-04)

²⁵ Isto.

²⁶ Usp. Peroš, Ivan. Čitateljski interesi i navike mladih u digitalnom dobu kao polazište za usluge narodnih knjižnica. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2016., str. 26 – 27. URL: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unizd%3A151> (2018-08-04)

²⁷ Usp. Mozuraitė, Vita. Change of the reading paradigm in the age of e-book. // *Libellarium* 7, 1 (2014), str. 85. URL: <http://libellarium.org/index.php/libellarium/article/view/199/227> (2018-06-19)

²⁸ Usp. Isto, str. 87.

²⁹ Usp. Isto, str. 85.

³⁰ Usp. Generation Z: Teaching and relating to the next generation. Nav. dj., str. 13.

informacija, odnosno mogu jednako primijetiti informacije na tri načina: putem riječi, slika i brzim pregledavanjem sadržaja na ekranu. Također, važno je napomenuti kako se smatra da postmilenijska generacija ima i nove strategije čitanja koje uključuju:

1. opažanje teksta – istodobno primanje velikog broja informacija
2. smjer čitanja – ne čita se više linearno već u „skokovima“
3. cilj čitanja – cilj čitanja više nije potpuno razumijevanje već fokusiranje na posebne elemente
4. očekivanje od čitatelja – primarne su slike, tekst je sekundaran, odnosno mladi prvenstveno obraćaju pozornost na slike
5. proces – fokus je na čitatelju, a ne na piscu
6. brzina čitanja – brže čitanje.³¹

Pojava i napredak novih tehnologija utječe i na način odabira knjiga kod mladih. Naime, na odabir građe za čitanje utječe niz čimbenika koji obuhvaćaju preporuke, pregledavanje mrežnih stranica knjižara te mrežne zajednice i društvene mreže. Zbog toga, izdavači se s mladima povezuju na dva načina, a to su stvaranje kampanja na društvenim mrežama kao oblik promocije naslova te izgradnja i održavanje mrežnih zajednica.³² Uzevši u obzir navedeno, razumijevanje utjecaja tehnologije na čitanje iz užitka kod mladih je važno zbog shvaćanja preferencija mladih i potencijala tehnologije, odnosno brojnih mogućnosti promoviranja knjiga i poticanja čitanja među mladima.

³¹ Usp. Csobanka, Z. E. Nav. dj., str. 70.

³² Usp. Cox, Erin L. Designing books for tomorrow's readers: how millennials consume content. White Paper from Publishing Perspectives and Publishing Technology, str. 5. URL: <http://www.ingenta.com/wp-content/uploads/2014/10/White-Paper-How-Millennials-Consume-Content.pdf> (2018-06-19)

5. Čitalačke navike postmilenijske generacije

Navike čitanja podrazumijevaju stavove prema čitanju i knjigama, učestalost čitanja te broj pročitanih knjiga u određenom vremenskom razdoblju. Također, čitalačke navike obuhvaćaju preferencije oblika teksta koji se čita. S druge strane, čitalački interesi se odnose na preferencije žanrova, tema i konteksta, te se zbog toga čitalački interesi razlikuju od čitalačkih navika.

Mnogobrojnim istraživanjima dokazano je kako je čitanje važna vještina tijekom cijelog života. Utvrđeno je kako čitanje iz užitka kod mladih poboljšava razumijevanje pročitano, stil pisanja, vokabular te pravopis i gramatiku. Čitanje također utječe i na društveni život i gospodarski prosperitet. Upravo zbog toga, poticanje mladih na čitanje općenito je od velike važnosti prvenstveno zbog razvijanja interesa za čitanje i akademskog uspjeha.³³ Dva glavna motiva za čitanje kod mladih općenito su čitanje radi zabave (mlade nešto zanima, žele naučiti nešto novo ili se opustiti i zabaviti) te čitanje kao školska dužnost (čitanje za obavljanje školskih zadataka i ostvarivanje dobre ocjene).³⁴

U istraživanju iz 2016. godine (*Pew Research Center*) usporedile su se čitalačke navike postmilenijske generacije s navikama čitanja starijih generacija. 80% mladih (od 18 do 29 godina) pročitao je knjigu u prošloj godini, te je 72% pročitao knjigu u tiskanom obliku. Također, starije generacije i postmilenijska generacija gotovo u jednakoj mjeri čitaju iz zabave, dok postmilenijska generacija čita više za posao ili školu te za istraživanje tema koje ih zanimaju od starijih generacija.³⁵ Istraživanja u nastavku rada provođena su u školama budući da se većina starijih pripadnika postmilenijske generacije i dalje školuje. Prema istraživanju provedenom 2014. godine u Mađarskoj na uzorku od 2000 mladih između 15 i 24 godine, zaključuje se kako mladi godišnje pročitaju 5,3 knjige ne uključujući obvezno čitanje i čitanje udžbenika. Od ukupnog broja ispitanika 21.7% njih nije pročitao nijednu knjigu, dok 6.8% nije znalo odgovoriti. Najčešći odgovor (16,5%) jest da su pročitali 2 knjige tijekom jedne godine.³⁶ Nadalje, u istraživanju iz 2010. godine, autorica Z. Zasacka ispitala je odnos poljskih učenika koji su bili blizu završetka obveznog obrazovanja prema knjigama i čitanju. Istraživanje uključuje rezultate o navikama čitanja i preferencijama pripadnika postmilenijske generacije.³⁷

³³ Usp. Huang, SuHua; Capps, Matthew, Blacklock, Jeff & Garza, Mary. Reading Habits of College Students in the United States. // *Reading Psychology* 35, 5 (2014), str. 437. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02702711.2012.739593> (2018-08-04)

³⁴ Usp. Peroš, I. Nav. dj., str. 21.

³⁵ Usp. Pew Research Center. Book Reading 2016. URL: <http://www.pewinternet.org/2016/09/01/book-reading-2016/> (2018-06-19)

³⁶ Usp. Töröcsik, M; Szűcs, K.; Kehl, D. Nav. dj., str. 37-38.

³⁷ Usp. Zasacka, Z. Nav. dj., str. 67.

Istraživanje je provedeno u 70 poljskih srednjih škola, uključujući gradske i srednje škole u selima, točnije 40 gradskih i 30 seoskih škola, s uzorkom od ukupno 1472 učenika. Također, 51% uzorka činili su muški učenici, te 49% učenice.³⁸ Cilj istraživanja bio je odgovoriti na pitanja o broju pročitanih knjiga, izboru knjiga u školi ili za zabavu, poželjnim knjigama, vrijednosti knjiga u kojima su uživali, čitanju povezanom s internetom, korištenju izvora knjiga te o društvenoj cirkulaciji knjiga.³⁹ Stavovi učenika nižih razreda srednjih škola prema čitanju bili su raznoliki, to jest neki učenici su se izjasnili kako uopće ne čitaju knjige dok neki čitaju više od dvije knjige mjesečno.⁴⁰ Također, rezultati pokazuju kako najveći broj učenika, odnosno 35%, razgovara o pročitanim knjigama sa svojim vršnjacima najmanje jednom mjesečno.⁴¹ Prema istraživanju iz 2016. godine autorice S. Puiu, provedenom u Rumunjskoj na uzorku 111 mladih od kojih su većina učenici, 46,8% ispitanika odgovorilo je kako čita puno ili jako puno.⁴² Istraživanje autorica I. Delač Horvatinčić i M. Kozarić Ciković provedeno 2010. godine u OŠ Josipa Zorića iz Dugog Sela na uzorku od 123 učenika sedmog razreda te 82 učenika osmog razreda, pak ispituje navike čitanja i druge varijable vezane uz čitanje kod učenika sedmih i osmih razreda. Rezultati prikazuju da 5,9% učenika smatra da čitaju i previše, dok 60% vjeruje da čitaju sasvim dovoljno te 23,9% smatra kako ne čitaju dovoljno te bi voljeli čitati više, a 8,3% učenika smatra kako ne čitaju dovoljno no ne žele čitati više.⁴³ Nadalje, prema istraživanju N. Tadić iz 2013. godine provedenom u Hrvatskoj, točnije Koprivnici, na uzorku od 488 učenika gimnazije, 48% učenika gimnazije čita osrednje, dok 24% čita puno, a ostali učenici navode kako čitaju malo ili ne čitaju uopće. Zanimljivost u rezultatima jest da 86% učenika radije čita lektiru u tiskanom obliku, što dovodi do zaključka kako učenici odvajaju tehnologiju od sadržaja te da je čitanje osobni čin koji Internet i ekrani ugrožavaju.⁴⁴

Kada se govori o obliku knjige i tekstova, zaključuje se da unatoč stalnom korištenju novih tehnologija među mladima, čitanje dugih tekstova i dalje se preferira u tiskanom obliku, pogotovo ako tekst zahtijeva potpuno razumijevanje,⁴⁵ prvenstveno jer mladi čitanje elektroničkih knjiga smatraju nezgodnim najčešće zbog nemogućnosti premještanja uređaja, kao

³⁸ Usp. Isto, str. 69.

³⁹ Usp. Isto, str. 69-70.

⁴⁰ Usp. Isto, str. 70.

⁴¹ Usp. Isto, str. 73.

⁴² Usp. Puiu, S. Nav. dj., str. 74-75.

⁴³ Usp. Horvatinčić Delač, Ivana; Kozarić Ciković, Marijana. Povezanost samopoimanja, navika čitanja i školskog uspjeha učenika sedmog i osmog razreda osnovne škole. // Napredak: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu 151, 3/4 (2010), str. 455. URL: <https://hrcak.srce.hr/82723> (2018-08-05)

⁴⁴ Usp. Tadić, Nina. Književnost na novim medijima. URL: <http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/13.html> (2018-08-04)

⁴⁵ Usp. Mozurait, V. Nav. dj., str. 87.

što je moguće s tiskanim knjigama.⁴⁶ Preferencije dokazuju i rezultati ranije navedenog istraživanja autorice S. Puiu iz 2016. godine, gdje 80,2% mladih preferira tiskane knjige, 16,2% e-knjige na drugim uređajima osim e-čitača, dok tek 3,6% preferira čitanje e-knjiga putem e-čitača.⁴⁷ Kao drugi razlozi preferiranja tiskanih knjiga navode se udobnost, manje umaranje očiju, potreba za držanjem knjige u rukama te listanjem stranica knjige. Ukoliko i posjeduju uređaje ili softver za čitanje e-knjiga, mladi ih najčešće koriste samo za čitanje odlomaka tekstova, dok se čitanju tiskanih inačica radova posvećuje više pažnje.⁴⁸ Prema istraživanju iz 2013. godine provedenom u Poljskoj na uzorku od 1721 učenika osnovnih škola i nižih razreda srednje škole, svaki drugi učenik osnovne škole redovito čita online tekstove koji nisu vezani za školske predmete, dok 57% čita materijale potrebne za školu. Također, istraživanje dokazuje kako mladi većinom koriste Internet kako bi mogli komunicirati s vršnjacima, ali i kao podršku za domaću zadaću i učenje (primjer je čitanje sažetaka knjiga, pretraživanje rješenja zadataka i slično). Dakle, mladi doživljavaju Internet kao dodatni izvor potrebnih informacija kada informacija u tiskanom obliku nije dostupna ili se želi brz pristup tekstu.⁴⁹ Preuzimanje ili kupnja knjiga za čitanje u slobodno vrijeme putem interneta rijetka je praksa među mlađim učenicima, dok je češća kod srednjoškolaca, ali u slučaju kada tiskane knjige nisu dostupne. Također, digitalne knjižnice i dalje nisu popularne među mladima unatoč velikom broju dostupnih knjiga.⁵⁰

Važan čimbenik pri gotovo svakom istraživanju čitalačkih interesa i navika mladih jest spol učenika. Naime, u navedenom istraživanju autorice Z. Zasackae iz 2010. godine svaka druga učenica navodi kako čita redovito (najmanje jednom tjedno), dok svaka šesta učenica navodi kako čita svakodnevno. S druge strane, 25% muških učenika je navelo kako čitaju redovito, dok tek 6% čita svakodnevno. Nadalje, jedna od pet učenica te 44% muških učenika navode kako nikad ne provode svoje slobodno vrijeme čitajući.⁵¹ Istraživanje donosi i rezultate kako 23% muških učenika, te tek 4% učenica nije otvorilo zadanu knjigu za školu ili knjigu iz njihovog izbora tijekom školske godine. Pri ispitivanju navika čitanja iz zabave, 46% svih učenika odgovorilo je kako im se čitanje sviđjelo, dok je 23% odgovorilo kako im se čitanje ne sviđa.⁵² Također, kao izvor za pronalaženje knjiga navode se knjižnice te posuđivanje knjiga od

⁴⁶ Usp. Larson, L. C. Nav. dj., str. 257.

⁴⁷ Usp. Puiu, S. Nav. dj., str. 74- 75.

⁴⁸ Usp. Zasacka, Zofia. Screen-based reading practices – results of the Study on children's and adolescents' reading habits and attitudes.// Edukacja (2017), str. 109. URL: <http://www.edukacja.ibe.edu.pl/images/numery/2017/5-7-zasacka-reading-practices.pdf> (2018-06-20)

⁴⁹ Usp. Isto.

⁵⁰ Usp. Isto, str. 110-112.

⁵¹ Usp. Zasacka, Z. Teenagers and books – from daily reading to avoidance. Nav. dj., str. 70.

⁵² Usp. Isto, str. 71.

prijatelja ili vršnjaka, te 65% učenica i 43% učenika preporuča vršnjacima knjige koje su pročitali.⁵³ Također, u istraživanju N. Tadić iz 2013. godine dokazano je kako učenice čitaju više čak i izvan zadanih lektira.⁵⁴ Nadalje, u istraživanju S. P. McGeown, L.G. Duncan, Y. M. Griffiths, S. E. Stothard iz 2014. godine provedenom u Ujedinjenom Kraljevstvu na uzorku od 312 učenika između 11 i 16 godina dokazano je kako učenice imaju veću motivaciju za čitanje.⁵⁵ Do istog zaključka se došlo i u istraživanju autora K. Bussert-Webb i Z. Zhang iz 2016. godine provedenom na uzorku od 2568 učenika između 14 i 18 godina u kojem se ispituju stavovi srednjoškolaca u Texasu prema čitanju, gdje se navodi kako učenice više vole čitati od muških učenika te da imaju stabilniji pozitivan odnos prema čitanju.⁵⁶ Ispitivanje online čitanja u ranije navedenom istraživanju Z. Zasacke iz 2010. godine donosi rezultate gdje se ponovno vide razlike obzirom na spol. Naime, 12% učenica te 6% učenika navelo je kako čita online knjige prvenstveno u slobodno vrijeme.⁵⁷

Glavni razlozi neučestalog čitanja ponavljaju se u gotovo svakom istraživanju, naime mladi koji čitaju malo kao razlog navode kako ne uživaju u čitanju te da im je čitanje dosadno ili radije provode slobodno vrijeme radeći nešto drugo. Rezultati navedenih istraživanja pokazuju kako pripadnici postmilenijske generacije čitaju iz zabave gotovo u istoj količini kao i prijašnje generacije, no postmilenijalci čitaju više za potrebe obrazovanja. Kada se govori o čitanju iz užitka, mladi čitaju u prosjeku 5 knjiga godišnje, no taj broj može biti i manji, što je vidljivo iz drugih istraživanja, no većina mladih smatra kako čita dovoljno. Također, istraživanja donose rezultate prema kojima je jasno kako mladi i dalje preferiraju tiskane knjige, unatoč svakodnevnom korištenju različitih oblika tehnologije. Uzevši u obzir sve navedene rezultate, može se zaključiti da je čitanje relativno popularna aktivnost kod pripadnika postmilenijske generacije, ali se kao važan čimbenik treba uzeti spol. Također, zaključuje se da što učenik više voli čitati, to bolje smatra da čita, učestalije razgovara s obitelji o pročitanom te češće čita van redovne nastave, odnosno općenito ima pozitivniji odnos prema čitanju kao aktivnosti.⁵⁸ Upravo zbog toga smatra se važnim stvaranje smjernica za nastavnike kako bi se uklonio negativan stav prema knjigama i čitanju među mladima.

⁵³ Usp. Isto, str. 73-75.

⁵⁴ Usp. Tadić, N. Nav. dj.

⁵⁵ Usp. McGeown, Sarah P.; Duncan, Lynne G.; Griffiths, Yvonne M.; Stothard, Sue E. Exploring the relationship between adolescent's reading skills, reading motivation and reading habits. // *Reading and Writing* 28, 4 (2015), str. 562. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11145-014-9537-9> (2018-08-08)

⁵⁶ Usp. Bussert-Webb, Kathy; Zhang, Zhidong. Reading Attitudes of Texas High School Students. // *Reading Psychology* 37, 3 (2016), str. 441. URL:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02702711.2015.1059396?journalCode=urpy20> (2018-08-08)

⁵⁷ Usp. Zasacka, Z. Teenagers and books – from daily reading to avoidance. Nav. dj., str. 73-75.

⁵⁸ Usp. Horvatinčić Delač, I.; Kozarić Ciković, M. Nav. dj., str. 455.

6. Čitalački interesi postmilenijske generacije

Kao što je već navedeno, dva glavna motiva za čitanje kod mladih općenito su čitanje radi zabave te čitanje kao školska dužnost. Ciljevi čitanja iz zabave kod pripadnika postmilenijske generacije prvenstveno je bijeg u svijet mašte, a u tekstovima ih privlače pojava fantazije, dinamične radnje, opasnosti koje glavni lik doživljava, neizvjesnosti, misterija i zagonetki, ali i zbog humora.⁵⁹

Prema istraživanjima, pripadnici postmilenijske generacije koji učestalo čitaju imaju definirano koje knjige su im omiljene te imaju jasna očekivanja od tekstova koje čitaju.⁶⁰ Istraživanje R.A. Moeller i K.E. Becnel iz 2014. godine provedenom u Sjedinjenim Američkim Državama na uzorku od 118 učenika između 15 i 17 godina donosi rezultate o preferencijama srednjoškolaca gdje je vidljivo kako 64% mladih preferira čitanje knjiga, dok 56% odabire magazine, a 44% odabire sadržaje na internetu, te 25% stripove. Također, kao popularni žanrovi izdvajaju se avanturistički (56%), horor (47%), humoristični (46%), detektivski (41%), fantastični (39%), ljubavni (37%), te znanstveno fantastični (32%).⁶¹ U ranije navedenom istraživanju iz 2010. godine autorice Z. Zasacke, ispitujući žanrove koje učenici čitaju i preferencije učenika vezane za čitanje u slobodno vrijeme zaključuje se kako se najviše čitaju fantastika za mlade (*young adult fantasy*), fikcija za mlade (*young adult fiction*) i fantastika, te da ih privlače avanture, teme relevantne za mlade, mladi glavni likovi te akcija i misterija.⁶² Nadalje, prilikom istraživanja književnih interesa mladih 2008. godine u Istarskoj i Primorsko-goranskoj županiji, autori Plavšić i Ljubešić ispitali su omiljene žanrove i autore osnovnoškolaca i srednjoškolaca od 14 do 18 godina. Rezultati pokazuju kako je fantastika najpopularniji žanr i među mladima u Istarskoj i Primorsko-goranskoj županiji, a kao najpopularniji autori navode se J. K. Rowling, Stephenie Meyer te R. L. Stine i J. R. R. Tolkien.⁶³ Kao najpopularniji autori među poljskim učenicima u istraživanju Z. Zasacke iz 2010. godine navode se također Stephenie Meyer, J. K. Rowling i J. R. R. Tolkien te Paulo Coelho, i drugi.⁶⁴ Jedna od najpopularnijih knjiga i među poljskim učenicima jest Harry Potter (7% ispitanika je navelo

⁵⁹ Usp. Zasacka, Z. Teenagers and books – from daily reading to avoidance. Nav. dj., str. 73-75.

⁶⁰ Usp. Isto, str. 70.

⁶¹ Usp. Moeller, Robin A.; Becnel, Kim E. You Are What You Read: Young Adult Literacy and Identity in Rural America. JRLYA: 6, 2015: Selected Papers from the 2014 YALSA Young Adult Literature Symposium, str. 9-10. URL: http://www.yalsa.ala.org/jrlya/wp-content/uploads/2015/04/You-Are-What-You-Read_Final.pdf (2018-08-08)

⁶² Usp. Zasacka, Z. Teenagers and books – from daily reading to avoidance. Nav. dj., str. 73-75

⁶³ Usp. Plavšić, Marlena; Ljubešić, Marko. Književni interesi mladeži (na području Istarske i Primorsko-goranske županije). // Metodčki obzori 4, 1-2(2009), str. 132. URL: <https://hrcak.srce.hr/45758> (2018-08-04)

⁶⁴ Usp. Zasacka, Z. Teenagers and books – from daily reading to avoidance. Nav. dj., str. 75-77.

jednu od Harry Potter knjiga). Nadalje, autori koji su popularni među poljskim učenicima su Lemony Snicket, Roderick Gordon, Brian Williams, C. S. Lewis, Christopher Paolini, Phillip Pullman, Cornelia Funke, Neil Gaiman i drugi.⁶⁵ Sukladno tome, može se zaključiti kako na izbor mladih značajno utječe medijski marketing, to jest najpopularnije knjige su one po kojima su snimljeni popularni filmovi te se zbog toga u Hrvatskoj spominje tek minimalan broj domaćih autora.⁶⁶

Kao i u drugim istraživanjima, u istraživanju A. L. Barry iz 2013. godine provedenom u Sjedinjenim Američkim Državama na uzorku od 148 učenika osmih razreda, omiljeni žanrovi knjiga razlikuju se kada se u obzir uzme spol učenika. Kao omiljene žanrove knjiga učenice navode „strašne“ romane, to jest horor romane prikladne za mlade, humoristične romane, fikciju s likovima njihove dobi, te knjige u nastavcima. S druge strane muški učenici navode stripove, humoristične romane, knjige u nastavcima te knjige ili magazine o sportu.⁶⁷ Prema odgovorima poljskih učenica zaključuje se kako su fantastični romani isprepleteni romantikom najpopularniji, primjer toga jest serija knjiga autorice Stephenie Meyer, kao i slični romani (*The Mediator*, *Avalon High*, *Ninth Key*, *Vampirski dnevnik*, ...). Nadalje, za učenice koje čitaju svakodnevno pokazalo se kako poznaju ozbiljnija djela i autore kao što su Carlos Luis Zafón, Jane Austen, Emily Bronte i Dan Brown. Muški učenici pak radije čitaju detektivske priče te trilere posebice autora Maria Puzoa, Kena Folleta, Iana Fleminga, Toma Clancya, Harlaina Cobena i Jeffreya Deavera. Također, među muškim su učenicima popularne i knjige ratne tematike (posebice knjige o Drugom svjetskom ratu).⁶⁸

Kada se govori o kriterijima odabira knjiga, pripadnici postmilenijske generacije traže knjige u kojima mogu pronaći situacije ili osobe slične njihovu stvarnom životu. Naime, u ranije navedenom istraživanju autora R.A. Moellera i K.E. Becnel 2014. godine, 58% ispitanika odgovorilo je kako knjige koje čitaju uključuju likove koji su slični njima ili osobama koje znaju, te je 49% odgovorilo kako knjige koje čitaju uključuju likove na koje se žele ugledati, odnosno postati kao oni. Kao povezanost s likovima navode se isti stavovi, hobiji, te proživljeni životni događaji kao što su depresija, mentalne bolesti te teške životne okolnosti. Također, likovi u knjigama posjeduju osobine koje mladi žele oponašati, kao što su na primjer visoka očekivanja i morali, snažni heroji/heroine, mogućnost prevladavanja ozbiljnih problema i sretan život. Nadalje, mladi se i povezuju s likovima na temelju karijera i profesionalnih ciljeva, kao što su

⁶⁵ Usp. Zasacka, Z. Teenagers and books – from daily reading to avoidance. Nav. dj., str. 73-75.

⁶⁶ Usp. Peroš, I. Nav. dj., str. 24.

⁶⁷ Usp. Barry, Arlene L. Reading Preferences and Perceptions of Urban Eight Graders. *Reading Horizons*, 52, 4 (2013), str. 362–363. URL: https://scholarworks.wmich.edu/reading_horizons/vol52/iss4/4/ (2018-08-08)

⁶⁸ Usp. Zasacka, Z. Teenagers and books – from daily reading to avoidance. Nav. dj., str. 75-77.

visoko obrazovanje i zarađivanje puno novca, znanost, i slično. Sljedeća stavka istraživanja jest ispitivanje povezanosti mladih s knjigama na temelju radnje, to jest događaja. 50% ispitanika odgovorilo je kako čitaju knjige u kojima se piše o situacijama u kojima su se našli oni, njihovi prijatelji ili njihova obitelj. Primjeri takvih situacija su briga o starijem članu obitelji, smrt te ovisnost člana obitelji kao i prekidi ljubavnih veza, zlostavljanje, te pomoć zbog siromaštva. Nadalje, 54% ispitanika navelo je kako su im knjige koje su pročitali dale ideje i inspiraciju za budućnost, kao što su odluke o karijeri i obrazovanju.⁶⁹

Uzevši u obzir navedeno, može se zaključiti kako mladi neovisno o mjestu stanovanja preferiraju danas popularne žanrove i naslove kao što su fantastika i fantastika za mlade, prvenstveno zbog kontinuirane medijske promocije knjiga prema kojima su snimljeni svjetski poznati filmovi. Kada se pak govori o samostalnom odabiru knjiga za čitanje iz užitka, mladi preferiraju knjige u kojima prepoznaju situacije koje su i sami doživjeli, te knjige u kojima pronalaze likove s kojima se povezuju.

⁶⁹ Usp. Moeller, R. A.; Becnel, K. E. Nav. dj., str. 12-15.

7. Promocija čitanja kod mladih

Kao najvažniji čimbenici usmjeravanja i održavanja interesa za knjigu i čitanje kod mladih smatraju se obitelj, nastavni proces, izvannastavne aktivnosti, rad knjižnica te utjecaj medija.⁷⁰

Roditelji, kao jedan od čimbenika, trebali bi poticati razvijanje navika posjećivanja knjižnica, prakticirati čitanje unutar obitelji, poticati razvoj pozitivnog stava prema knjizi, prakticirati zajedničko čitanje i listanje knjiga te pričanje priča kao i razgovor o pročitanim knjigama od najranije dobi.⁷¹ Razvijanjem predčitačkih vještina kod djeteta kroz razgovor, slušanje, igre riječima, brojalice te poticanje zanimanja za čitanje stvara se temelj za razvoj čitačkih vještina i vještina pismenosti.⁷² Također, izlaganje djeteta materijalima za čitanje te model roditelja koji i sam čita dva su elementa koji pozitivno utječu na čitateljske kompetencije.⁷³

Budući da školske knjižnice često usmjeravaju nabavu građe prema obveznoj lektiri,⁷⁴ knjižnične usluge za mlade unutar narodnih knjižnica dominantno su zadužene promicanju čitanja iz užitka kod mladih.⁷⁵ Takve usluge najčešće obuhvaćaju ponudu odgovarajućih medija i mladima prilagođenih i zanimljivih jedinica literature, stvaranje posebne zbirke za mladež, organiziranje izložbi, čitateljske grupe, savjetodavni rad knjižničara, provođenje projekata i programa za promicanje i poticanje čitanja.⁷⁶ Pedagoško – animacijski programi u knjižnici jedan su od načina navikavanja djece i mladih na provođenje vremena uz knjige i u krugu knjižnice. Cilj takvih programa prvenstveno je buđenje interesa za knjigu i čitanje, te razvijanje književnih interesa, a oblici programa koji se mogu ostvariti i u osnovnim i srednjim školama obuhvaćaju formiranje kluba mladih knjižničara, dramskih grupa, organizaciju izložbi knjiga, susreta s književnicima, predavanja i tribina te objavljivanje prikaza novih knjiga.⁷⁷ Izloženost mladih knjigama i čitanju ne može se usporediti s izloženošću drugim medijima, kao što su društvene mreže i televizija, stoga promocija knjiga i čitanja kod mladih zahtijeva posebne

⁷⁰ Usp. Šaškor, Marija. Poticaji razvijanju čitateljskih navika adolescenata. Županijsko stručno vijeće srednjoškolskih knjižničara Splitsko – dalmatinske županije. Srednja škola "Jure Kaštelan". Omiš, ožujak 2011. [Predavanje], str. 9. URL: http://www.knjiznicari.hr/UDK02/images/4/48/Zup_vijece_srednjih_%C5%A1kola.pdf (2018-08-02)

⁷¹ Usp. Isto, str. 11.

⁷² Usp. Maleš, Dubravka; Stričević, Ivanka. Roditeljsko poticanje čitalačkih vještina u djece predškolske dobi. // Napredak: časopis za pedagošku teoriju i praksu 144, 2(2003), str. 170-171.

⁷³ Usp. Vrban, Nikolina. Čitalačke navike mladih i interes za problemsku literaturu. Osijek: Filozofski fakultet Osijek, 2010., str. 16. URL: <https://repozitorij.ffos.hr/islandora/object/ffos:2874> (2018-06-18)

⁷⁴ Usp. Šaškor, M. Nav. dj., str. 18.

⁷⁵ Usp. Isto.

⁷⁶ Usp. Vrban, N. Nav. dj., str. 16.

⁷⁷ Usp. Šaškor, M. Nav. dj., str. 20.

strategije. Iako danas postoje mnogobrojni vodiči za pronalazak knjiga koji su dostupni online, većina mladih ih ne koristi prvenstveno iz razloga što nisu svjesni da takva pomoć postoji. Promocijom takvih pomagala te poučavanjem kako odabrati knjigu može uvelike povećati broj pozitivnih stavova o čitanju i knjigama.⁷⁸ Kao razlog neposjećivanja knjižnica s ciljem posuđivanja knjiga, mladi navode kako knjižnice rijetko posjeduju njima zanimljive knjige. Zbog toga, prema istraživanju M.K. Mergae iz 2014. godine provedenom u Australiji među mladima između 13 i 16 godina, 62% mladih posjećuje knjižnicu manje od jednom mjesečno.⁷⁹ Uzevši u obzir navedeno, knjižnice bi zasigurno trebale uzimati u obzir stvarne potrebe mladih korisnika tijekom nabave nove građe, kako bi se učestalost posjeta povećala.

Kada se govori o utjecaju na čitanje i interesu za čitanje kod mladih navodi se više čimbenika, a oni obuhvaćaju prijatelje, roditelje, nastavnike, braću i sestre, društvo, medije, internetske zajednice, knjižničare i drugo. Ipak, prema navedenom istraživanju M.K. Mergae iz 2014. godine, 29% mladih navodi kako ih nitko ne potiče na čitanje, što je važno budući da su neki od ispitanika naveli kako trebaju poticaj da počnu čitati.⁸⁰ Uzevši u obzir navedeno, nastavnici kao jedan od izvora utjecaja na mlade trebaju upoznati čitalačke interese mladih te pratiti pojavu novih naslova kako bi ih mogli preporučiti.⁸¹ Ukoliko nastavnik poznaje interese svojih učenika te ima široko poznavanje književnosti, moguće je pozitivno utjecati na navike čitanja učenika kroz njima prilagođene preporuke građe za čitanje. Nadalje, kao oblik poticanja čitanja od strane nastavnika navodi se i zadavanje knjiga za čitanje kod kuće, ali i u školi čitanjem naglas ili samostalnim čitanjem na nastavi.⁸² Kao još jedan oblik promocije navodi se uvođenje programa za promociju čitanja u školama, u obliku organiziranih rasprava, natjecanja, kvizova te drugih aktivnosti.⁸³ Također, suradnjom nastavnika i knjižničara moguće je preporučivati knjige, promovirati knjižnicu, poučiti mlade kako koristiti knjižnicu te osigurati da knjižnica posjeduje knjige koje zanimaju mlade.⁸⁴ Budući da knjižnice i same mogu utjecati na

⁷⁸ Usp. Merga, Margaret Kristin. What would make them read more? Insights from Western Australian adolescents. // *Asia Pacific Journal of Education* 36, 3 (2014), str. 415. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02188791.2014.961898> (2018-08-08)

⁷⁹ Usp. Isto, str. 416.

⁸⁰ Usp. Isto, str. 420.

⁸¹ Usp. Isto, str. 422.

⁸² Usp. Merga, Margaret Kristin. "She knows what I like": Student-generated best-practice statements for encouraging recreational book reading in adolescents. // *Australian Journal of Education* 59, 1 (2015), str. 43-44. URL: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0004944114565115> (2018-08-03)

⁸³ Usp. Kavi, Raphael K.; Tackie, Samuel N.B.; Bugyei, Kwabena A. Reading for pleasure among junior high school students: case study of the Saint Andrew's Anglican Complex Junior High School, Sekondi. // *Library Philosophy and Practice*(2015), str. 16. URL: <http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3251&context=libphilprac> (2018-08-01)

⁸⁴ Usp. Merga, Margaret Kristin. What would make them read more? Insights from Western Australian adolescents. *Nav. dj.*, str. 421.

čitalačke navike kod mladih važna je komunikacija s mladima kroz koju se izravno promoviraju knjižnica, knjižnične usluge te knjižnična građa. Jedan od načina takve promocije jest putem društvenih mreža. U istraživanju A. L. Phillipsa iz 2015. godine provedenom u Sjedinjenim Američkim državama navodi se kako 67% mladih danas dnevno posjećuje društvene mreže i platforme, te se zbog toga otvara nova mogućnost za uspostavu izravne komunikacije između knjižnica i mladih.⁸⁵ Osim promocije, knjižnice putem društvenih mreža mogu saznati i stavove prema knjižnici kao i načine korištenja knjižnice, te otkriti praktične mogućnosti za podršku mladima.⁸⁶

Budući da i roditelji i obitelj utječu na čitalačke navike mladih, poželjna je i suradnja nastavnika i roditelja kako bi se čitanje promoviralo i van škole.⁸⁷ Kada se govori o mlađim pripadnicima postmilenijske generacije, roditelji sami trebaju osigurati odgovarajuće knjige te uvesti kontrolu u slobodnom vremenu mladih, odnosno osigurati da mladi imaju dovoljno slobodnog vremena za čitanje radi zabave.⁸⁸

⁸⁵ Usp. Phillips, Abigail L. Facebooking It: Promoting Library Services to Young Adults through Social Media. // *Public Library Quarterly* 34, 2(2015), str. 178. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01616846.2015.1036710> (2018-08-03)

⁸⁶Usp. Isto, str. 180.

⁸⁷ Usp. Merga, Margaret Kristin. What would make them read more? Insights from Western Australian adolescents. *Nav. dj.*, str. 422.

⁸⁸ Usp. Kavi, R. K.; Tackie, S.N.B.; Bugeyi, K. A. *Nav. dj.* str. 16.

8. Zaključak

Postmilenijska generacija je kao i svaka druga prijašnja generacija povezana zajedničkim događajima i kulturnim fenomenima, a pripadnici su osobe rođene nakon 1993. godine. Kao najznačajnije obilježje postmilenijske generacije navodi se činjenica da pripadnici ne poznaju svijet bez moderne tehnologije, odnosno računala, mobilnih uređaja, interneta i sličnog. Važno je napomenuti kako je postmilenijska generacija prva globalna generacija zbog povezanosti putem interneta, odnosno društvenih mreža i platformi. Upravo zbog toga se postmilenijska generacija uvelike razlikuje od starijih generacija te s njima teže pronalazi zajednički jezik. Kada se govori o provođenju slobodnog vremena pripadnika ove generacije, očekivano velik postotak vremena provode koristeći nove tehnologije i uređaje, no ipak se nije zanemarilo čitanje iz zabave, kao jedna od aktivnosti u slobodno vrijeme. Prema istraživanjima, postotak postmilenijsalaca koji redovito čitaju u slobodno vrijeme, varira od 13 do 33%, što je pohvalno uzevši u obzir velik izbor aktivnosti koje su dostupne u današnje vrijeme. Samo čitanje, kao jedna od najvažnijih vještina uvelike utječe na intelektualni i emotivni razvoj, te je zbog toga važno rano poticanje na čitanje kod mladih, a kao čimbenici kod usmjeravanja interesa za knjigu i čitanje navode se roditelji, nastavni proces, knjižnice te mediji.

Razvojem i promjenama u tehnologiji promijenilo se i samo shvaćanje pismenosti, čitanja ali i teksta. Tekst koji se danas puno češće čita je na zaslonu te se razlikuje od tradicionalnog teksta na papiru, prvenstveno jer omogućuje čitanje na sebi svojstven način. Također, zbog mogućnosti čestog pisanja i komentiranja teksta na zaslonu, u postmilenijskoj generaciji su procesi čitanja i pisanja usko povezani. Kao dva glavna motiva za čitanje kod mladih su čitanje radi zabave te čitanje kao školska dužnost. Čitanje radi zabave prisutno je kod velikog broja pripadnika postmilenijske generacije, iako su stavovi prema čitanju raznoliki. Istraživanja pokazuju kako pripadnici ove generacije u prosjeku pročitaju do pet knjiga godišnje, no većina mladih smatra kako čita dovoljno. Intrigantna činjenica koja je dokazana kroz niz istraživanja jest da mladi preferiraju knjige u tiskanom obliku, najčešće jer smatraju kako je čitanje e-knjiga nezgodno, unatoč raznolikosti uređaja na kojima se može čitati i učestalosti korištenja novih tehnologija. Kao važan čimbenik navika i interesa čitanja u gotovo svim istraživanjima navodi se spol učenika, odnosno pripadnika postmilenijske generacije. Naime, kroz niz istraživanja dokazano je kako ženske mlade osobe čitaju više od muških, te je zbog toga važna promocija i poticanje čitanja kod pripadnika muškog spola. Nadalje, kada se govori o preferencijama žanrova i autora pripadnika postmilenijske generacije, omiljeni autori i knjige poklapaju se u više istraživanja. Kao najpopularniji žanr izdvaja se fantastika te fantastika za mlade kojima

pripada i jedna od najpoznatijih serija knjiga Harry Potter, autorice J. K. Rowling. Autori koji su također popularni među mladima su Stephenie Meyer, R. L. Stine i J. R. R. Tolkien. Sukladno tome, može se zaključiti kako na odabir knjiga za čitanje najviše utječu mediji koji promoviraju knjige prema kojima su temeljeni svjetski poznati filmovi. Kada se govori o preferiranim žanrovima također dolazi do razlika uzevši u obzir spol mladih osoba. Naime, ženski dio generacije odabire knjige navedenih žanrova koji su istovremeno isprepleteni ljubavnom tematikom dok muški više preferiraju i druge žanrove, odnosno detektivske i povijesne romane. Važan čimbenik koji utječe na odabir knjiga jest i povezanost čitatelja s radnjom ili likovima u djelima, to jest mladi odabiru knjige u kojima pronalaze osobe ili situacije slične njihovom stvarnom životu.

Zaključno, iako po navedenim istraživanjima postmilenijska generacija ima naviku čitati u slobodno vrijeme, promocija knjige i čitanja iz zabave je i dalje potrebna, a kao čimbenici promocije navode se prvenstveno nastavnici, roditelji te knjižnice. Ipak, ukoliko se planira promocija knjiga općenito i samog čitanja te knjiga domaćih autora, važno je uzeti u obzir i druge čimbenike kao što su država i mjesto stanovanja, te spol i dob pripadnika postmilenijske generacije.

Literatura

1. Barry, Arlene L. Reading Preferences and Perceptions of Urban Eight Graders. *Reading Horizons*, 52, 4 (2013), str. 353 – 374. URL: https://scholarworks.wmich.edu/reading_horizons/vol52/iss4/4/ (2018-08-08)
2. Bussert-Webb, Kathy; Zhang, Zhidong. Reading Attitudes of Texas High School Students. // *Reading Psychology* 37, 3 (2016), str. 424- 448-. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02702711.2015.1059396?journalCode=urpy20> (2018-08-08)
3. Clark, Christina; Rumbold, Kate. Reading for pleasure: A research overview. // National Literacy Trust (2006), str. 1 – 35. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED496343.pdf> (2018-08-04)
4. Csobanka, Zsuzsa Emese. The Z Generation. // *Acta Technologica Dubnicae* 6, 2 (2016), str. 63-76. URL: <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/atd.2016.6.issue-2/atd-2016-0012/atd-2016-0012.pdf> (2018-06-16)
5. Cox, Erin L. Designing books for tomorrow’s readers: how millennials consume content. White Paper from Publishing Perspectives and Publishing Technology, str. 1-11. URL: <http://www.ingenta.com/wp-content/uploads/2014/10/White-Paper-How-Millennials-Consume-Content.pdf> (2018-06-19)
6. Florentine, Sharon. Everything you need to know about Gen Z. // *CIO* (13284045), 2018, Str. 6. URL: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=1&sid=5d6b0ed7-bc2a-4318-9c65-eeebdfbc9ef1%40sessionmgr103&bdata=Jmxhbmc9aHIImc2l0ZT1lZHMtbGl2ZQ%3d%3d#AN=130257066&db=bth> (2018-06-20)
7. Generation Z: Teaching and relating to the next generation. Str. 1-23. URL: <https://www.pace.edu/sites/default/files/files/faculty-center/teaching-generation-z.pdf> (2018-06-16)
8. Horvatinčić Delač, Ivana; Kozarić Ciković, Marijana. Povezanost samopoimanja, navika čitanja i školskog uspjeha učenika sedmog i osmog razreda osnovne škole. // *Napredak: časopis za pedagošku teoriju i praksu* 151, 3/4 (2010), str. 445-565. URL: <https://hrcak.srce.hr/82723> (2018-08-04)
9. Huang, SuHua; Capps, Matthew, Blacklock, Jeff & Garza, Mary. Reading Habits of College Students in the United States. // *Reading Psychology* 35, 5 (2014), str. 437 – 467.

- URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02702711.2012.739593> (2018-08-04)
10. Jones, Vicki; Jo, Jun Hyung; Martin, Philippe. Future Schools and How Technology can be used to support Millennial and Generation-Z Students.// ICUT 2007, 1st International Conference of Ubiquitous Information Technology. str 886-891. URL: http://www.webkb.org/doc/papers/icut07/icut07_JonesJoMartin.pdf (2018-06-14)
 11. Kavi, Raphael K.; Tackie, Samuel N.B.; Bugyei, Kwabena A. Reading for pleasure among junior high school students: case study of the Saint Andrew`s Anglican Complex Junior High School, Sekondi. // Library Philosophy and Practice(2015), str. 1-19. URL: <http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3251&context=libphilprac> (2018-08-01)
 12. Larson, Lotta C. e-Reading and e-Responding: New Tools for the Next Generation of Readers. // Journal of Adolescent & Adult Literacy 53, 3 (2009), str. 255-258. URL: https://www.jstor.org/stable/25614554?seq=1#page_scan_tab_contents (2018-08-04)
 13. Maleš, Dubravka; Stričević, Ivanka. Roditeljsko poticanje čitalačkih vještina u djece predškolske dobi. // Napredak: časopis za pedagojsku teoriju i praksu 144, 2(2003), str. 168-178.
 14. McGeown, Sarah P.; Duncan, Lynne G.; Griffiths, Yvonne M.; Stothard, Sue E. Exploring the relationship between adolescent`s reading skills, reading motivation and reading habits. // Reading and Writing 28, 4 (2015), str. 545 – 569. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11145-014-9537-9> (2018-08-08)
 15. Merga, Margaret Kristin. “She knows what I like”: Student-generated best-practice statements for encouraging recreational book reading in adolescents. // Australian Journal of Education 59, 1 (2015), str. 35-50. URL: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0004944114565115> (2018-08-03)
 16. Merga, Margaret Kristin. What would make them read more? Insights from Western Australian adolescents. // Asia Pacific Journal of Education 36, 3 (2014), str. 409- 424. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02188791.2014.961898> (2018-08-08)
 17. Moeller, Robin A.; Becnel, Kim E. You Are What You Read: Young Adult Literacy and Identity in Rural America. JRLYA: 6, 2015: Selected Papers from the 2014 YALSA Young Adult Literature Symposium, str. 1-24. URL: http://www.yalsa.ala.org/jryla/wp-content/uploads/2015/04/You-Are-What-You-Read_Final.pdf (2018-08-08)

18. Mozuraite, Vita. Change of the reading paradigm in the age of e-book. // *Libellarium*, 7, 1 (2014), str. 83 - 91. URL:
<http://libellarium.org/index.php/libellarium/article/view/199/227> (2018-06-19)
19. Palani, K.K. promoting reading habits and creating literate society. // *Journal of Arts, Science & Commerce* 3, 2 (2012), str. 90 – 94.
20. Peroš, Ivan. Čitateljski interesi i navike mladih u digitalnom dobu kao polazište za usluge narodnih knjižnica. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2016., str. 1-96. URL:
<https://zir.nsk.hr/islandora/object/unizd%3A151> (2018-08-04)
21. Pešić, Jelena; Videnović, Marina. Leisure from the youth perspective: A qualitative analysis of high school students' time diary. // *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, Beograd: Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, 2017.str. 314-330. URL:
<http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0579-6431/2017/0579-64311702314P.pdf> (2018-06-18)
22. Pew Research Center. Book Reading 2016. URL:
<http://www.pewinternet.org/2016/09/01/book-reading-2016/> (2018-06-19)
23. Phillips, Abigail L. Facebooking It: Promoting Library Services to Young Adults through Social Media. // *Public Library Quarterly* 34, 2(2015), str. 178-197. URL:
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01616846.2015.1036710> (2018-08-03)
24. Plavšić, Marlena; Ljubešić, Marko. Književni interesi mladeži (na području Istarske i Primorsko-goranske županije). // *Metodički obzori* 4, 1-2(2009), str. 125-142. URL:
<https://hrcak.srce.hr/45758> (2018-08-04)
25. Puiu, Silvia. Generation Z – a new type of consumers. // *Young Economists Journal / Revista Tinerilor Economisti*. 13, 27 (2016), str. 67- 78. URL:
<http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=3c1382bd-3806-4a0a-a213-5d4a1eb44738%40sessionmgr120> (2018-06-16)
26. Rothman, Darla. A Tsunami of Learners Called Generation Z. Str. 1-5. URL:
http://mdle.net/Journal/A_Tsunami_of_Learners_Called_Generation_Z.pdf (2018-06-14)
27. Šaškorić, Marija. Poticaji razvijanju čitateljskih navika adolescenata. Županijsko stručno vijeće srednjoškolskih knjižničara Splitsko – dalmatinske županije. Srednja škola “Jure Kaštelan“. Omiš, ožujak 2011. [Predavanje], str. 1 -36. URL:
http://www.knjiznicari.hr/UDK02/images/4/48/Zup._vijece_srednjih_%C5%A1kola.pdf (2018-08-02)

28. Tadić, Nina. Književnost na novim medijima. URL:
<http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/13.html> (2018-08-04)
29. Töröcsik, Mária; Szűcs, Krisztián; Kehl, Dániel. How Generations Think: Research on Generation Z. //Acta Universitatis Sapientiae, Communicatio, 1 (2014) str . 23–45 URL:
<http://www.acta.sapientia.ro/acta-comm/C1/comm1-3.pdf> (2018-06-16)
30. Turner, Anthony. Generation Z: Technology and Social Interest.// Journal of Individual Psychology. 71, 2 (2015), str. 103-113 URL:
<http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=8a2caad1-b2d4-4610-b28b-6b558958adef%40sessionmgr103> (2018-06-14)
31. Vrban, Nikolina. Čitalačke navike mladih i interes za problemsku literaturu. Osijek: Filozofski fakultet Osijek, 2010., str. 1-66. URL:
<https://repositorij.ffos.hr/islandora/object/ffos:2874> (2018-06-18)
32. Zasacka, Zofia. Screen-based reading practices – results of the Study on children’s and adolescents’ reading habits and attitudes.// Edukacja (2017), str. 99–114. URL:
<http://www.edukacja.ibe.edu.pl/images/numery/2017/5-7-zasacka-reading-practices.pdf> (2018-06-20)
33. Zasacka, Zofia. Teenagers and books – from daily reading to avoidance. // Edukacja, 6, 131 (2014), str. 67–80. URL: <http://www.edukacja.ibe.edu.pl/images/numery/2014/6-5-zasacka-teenagers-and-books.pdf> (2018-06-18)